

DÜNYANIN MEYDAN OKUMASI KARŞISINDA AFRİKA. TÜRK DİPLOMASİSİ İÇİN NE YARARI VAR ?

Prof. Jean Berchmans Labana LASAY'ABAR

Kinşasa Üniversitesi, Sosyal, İdari ve Siyasi Bilimler Fakültesi Dekanı

Çeviren: Salim BAŞAR

KISALTMALAR LİSTESİ

ACP	: Afrika, Karayip ve Pasifik Ülkeleri
UE	: Avrupa Birliği
PNUD	: Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı
PIB	: Gayri Safi Milli Hasıla
BM	: Dünya Bankası
FMI	: Uluslararası Para Fonu
UA	: Afrika Birliği
NEPAD	: Afrika'nın Kalkınması için Yeni Ortaklık
MAEP	: Afrika Eş Gözlem Mekanizması
CPS	: Barış ve Güvenlik Konseyi
CEDEAO	: Batı Afrika Devletleri Ekonomik Topluluğu
ACOMOG	: CEDEAO Ateşkes Gözlem Tugayı
SADC	: Güney Afrika Kalkınma Topluluğu
OPDS	: SADC'nin Politikasında, Savunmasından ve Güvenliğinden Sorumlu Organizma
RDC	: Kongo Demokratik Cumhuriyeti
MONUC	: Birleşmiş Milletler Kongo Gözlem Misyonu
ONU	: Birleşmiş Milletler Örgütü
CEEAC	: Orta Afrika Devletleri Ekonomik Toplulukları
COMESA	: Doğu ve Orta Afrika Ortak Pazarı

GİRİŞ

Mevcut uluslararası konjoktür daha çok küreselleşme ile açıklanmaktadır. Küreselleşme, sadece halkların ve kültürlerin bir araya gelmesine değil, aynı zamanda uluslararası sahnede oluşan ya da var olan sorunların ortak çözümüne davet etmektedir.

Bu dinamik içerisinde, iki taraflı, çok taraflı ya da karışık yapılarla daha etkili işbirliği gerçekleştirmek amacıyla, sistemlerin dış politikası çerçevesinde ülkeler gelişmektedirler.

Afrika kıtasında da bu durum farklı değildir. Altmışlı yıllarda doksanlı yıllara demokratikleşmesinin satışıyla geçerek bağımsızlıklar döneminden küreselleşmeye geçiş dönemine kadar; kıta özellikle bölgesel örgütüyle (Afrika Birliği) kalkınmasını güçlendirme amacıyla ya da ortakların yenilenmesi arayışı içindedir.

Bu perspektifte Türkiye, giderek göz ardı edilemeyecek potansiyel bir ortak olduğunun belirtilerini göstermektedir. Gerçekte, işbirliğine yönelik ilişkilerini kurulması için ağır basan ortak tarih, coğrafi yakınlık, kültürel benzerlik gibi faktörlere bakarsak; Atatürk'ün Türkiye Cumhuriyeti'nin Afrika Birliği'ne üye ülkelerle etkili ve tutarlı bir ilişki kurmak için oldukça iyi fırsatlar sunduğunu görmekteyiz.

Tarihsel alanda Türkiye, Afrika'ya nazaran sömürge tarihine sahip değildir. Coğrafi olarak bu devlet; Afrika, Asya ve Avrupa arasında bulunmaktadır. Kültürel düzeyde ise Türk milleti, Afrika devletleriyle yakınlaşmayı kolaylaştırabilecek veya ilişkileri sağlamlaştırabilecek kültürel zenginliğe sahiptir.

Bu iletişimin amacı, Türkiye ve Afrika Birliği ülkeleri arasındaki gelecek ilişkiler için yeni ve ilginç perspektiflere karşı koymaya izin veren olayları göz önünde bulunduraktır. Bu farklı düzeydeki devlet liderlerinin, devletlerarası yapıların ve atanan kişilerin etkili katılımını içermektedir.

Uluslararası Türk-Afrika Kongresi'nin organizatörleri bunu layıkıyla anlayarak üçüncü kongre çerçevesinde Türkiye- Afrika Birliği yakınlaşması üzerine bizi düşünmeye davet eden bu girişimi başlatmışlardır.

Bu amaçla Afrika Birliği, politikalarına ilişkin birçok sorunla yüzleşmektedir. Söz konusu sorunlar; kalkınma, çatışmaların yönetimi, barışın sürdürülmesi, terörizmle mücadele ve iyi yönetim konularına ilişkindir.

Kongre, karşılıklı olarak avantajlı olan Afrika politikalarını tekrar harekete geçirmek amacıyla Türk yöneticilerine, söz konusu Afrika gerçeklerinin bütün görünüşlerini tanımlamayı gerektirmektedir.

Bizim hareketimizle sonuçlanması için bunu üç ana noktaya böldük.

İlk olarak, Afrika'nın mevcut durumu ve farklı sorunların yönetimi için Afrika Birliği'nin sistemlerini sunacağız.

Daha sonra Afrika devletleriyle olan ilişkileri çerçevesinde Türkiye'nin düzenlediği politika ve fırsatları inceleyeceğiz.

Son olarak da karşılıklı kazanımlara dayalı Türk-Afrika işbirliği amacıyla Türkiye ve Afrika ülkeleri arasında farklı işbirliği eylemlerini değerlendirmeye çalışacak ve sorunları ortadan kaldırmak amacıyla önerilerde bulunacağız.

I. AFRIKA'NIN MEVCUT DURUMU VE KÜRESEL SORUNLARIN YÖNETİMİ İÇİN AFRIKA BİRLİĞİ'NİN SAHİP OLDUĞU MEKANİZMALARI

I.1. Afrika'nın Mevcut Durumu

Afrika, Afrika Birliği'ni oluşturan konvansiyonu onaylamamış olan Fas hariç 53'ü Afrika Birliği üyesi olan elli dört ülkeden oluşmaktadır. Bütün üyeleri 23 Haziran 2000'de Benin, Cotonou'da ACP ile UE arasında imzalanan sözleşmeye göre, Avrupa Birliği'yle ortaklık ilişkileri yürütmektedirler.

Afrika güvenlik konusunda olduğu kadar siyasi, ekonomik ve insancıl düzene dair sorunlardan oluşan çelengiyle uluslararası ilişkiler çerçevesinde kendini gösteren kıtalardan birisidir.

Dış özellikten daha çok iç özelliğe (etnik) sahip çatışmaların varlığının, Afrika'nın mevcut durumunun daha da düşmesine bağlı olduğunu burada belirtmek uygun düşmektedir.

Coğrafi plan üzerinde Afrika'nın bütün alt bölgeleri çatışma durumundan etkilenmişlerdir.

Kuzey Afrika Batı Sahra'nın hür iradesinin üstünlüğündedir.

Doğu Afrika'da Somali krizi, uluslararası toplum açısından endişe yaratmaktadır.

Batı Afrika ise, Fildişi Sahili'ndeki krizden etkilenmiştir. Güney Afrika'yla ilgili olarak da Zimbabve'de, dikkate alınması gereken

gerilimler yaşanmaktadır. Bununla birlikte tartışmasız olarak Orta Afrika son on yılın en sert çatışmacı alt bölgesi olarak görülmektedir. Ruanda'daki soykırım çatışmaları (1994), Burundi'deki etnik çatışmalar, Kongo Brazzaville ve Orta Afrika Cumhuriyeti'ndeki meşrutiyet savaşları, Kongo Demokratik Cumhuriyeti'ndeki "Afrika" savaşlarıyla beraber.

Ekonomik planda bazı Afrika devletleri PIB, ölüm oranı, ortalama yaşam süresi, yıllık artış oranı, dış borç, ithalat-ihracat oranı, eğitim oranı vs. olarak Dünya Bankası ve PNUD'ın sunduğu insani gelişme ve kalkınma göstergelerine güvenirse, dünyanın en yoksul ülkeleri arasında sayılmaktadırlar.

2006 yılında 16 Afrika ülkesinin, 90'lı yılların ortasından bu yana PIB yıllık artışını % 4,5'in üzerinde gerçekleştirdikleri gözlenmiştir. Diğer taraftan kıtadaki enflasyon oranları tarihi seviyelere düşmüş, döviz kuru üzerindeki bozukluğun çoğu ortadan kaldırılmış ve bütçe açıkları azalmıştır. Kıta, daha önce yaşamış olduğu şoklardan daha çok petrol fiyatlarındaki artışa direnmiş ve gerçek PIB, 2004 yılındaki % 5,4'e karşı % 4,3 artış göstermiştir.

Büyüme göstergesi, % - 2,4 oranla küçülme gösteren Zimbabve'den (2004 yılında Afrika kıtasında negatif oran çıkartan tek ülke), % 20,9 büyüme gösteren Gine'ye kadar uzanmaktadır.

Eğitim konusuna değinirsek, ilköğretimde okula gitme oranı kıtanın genelinde artış gösterirken, AIDS ve ölüm oranında azalma görülmüş ve erkek ile kadın arasındaki farklılık birçok ülkede azalmaya başlamıştır.

Elde edilen ilerlemelere rağmen, kıta birçok sorunla karşı karşıyadır (yoksulluk, sığınma, sağlam olmayan evler, küçük kalibreli silahlar, terörizm...). Afrika, dünyada yoksulluk oranının her geçen gün arttığı tek kıtadır. Doğrudan dış yatırımların toplamda yalnızca %1,62'sini çeken kıta, bir şirketin kurulması için daha az uygun şartla sunan 10 ülkeden altısını bünyesinde barındırmaktadır. Afrika şirketleri, dünya pazarında yer alabilmek için çabalamakta, yolların eksikliği, limanların yetersizliği ve elektrik kesintileri gibi sorunlarla karşı karşıya kalmaktadırlar. (1)

İnsani planda, Afrika'da dış çatışmalardan ziyade iç çatışmalar sonunda mülteci konumuna düşenlerin sayısı oldukça yüksektir. Yaklaşık 700.000 kişiyle Sudanlıları, 460.000 kişiyle Somalililer,

400.000 kişiyle Kongo Demokratik Cumhuriyeti ve Burundivatandaşları takip etmektedir.¹

Çeşitli anlaşmazlıklar, temel sosyal altyapıların yıkımına yol açtı. Okullar ve sağlık ocakları daha çok askeri eylemlerin hedefi haline geldi. Mozambik'te 15 yıl süren savaş boyunca sağlık merkezlerinin ve okulların %40 yerle bir edildi. Bu durum savaştan nasibini almış bütün ülkelerde aynıdır. Sosyal hizmetlere harcanacak bütçe, askeri harcamalara aktarılmıştır. Uzun vadeli bir sonuç anlaşmazlığı sürdürmeye uygun çevreleri yaratmaya katkıda bulunabilecek eğitimsiz genç adamların çoğunluğu için eğitime ve sağlık hizmetine ulaşmak bir çözüm olabilir.

İç göç ve mülteci akını, ekonomi ve çevre üzerinde ciddi bir etkiye sahiptir. Askeri güçler tarafından kamplara erişmeleri engellenmiş olan halk, şehirlere ve çevrelerine yerleşmek zorunda kalmışlardır. Yerinden ayrılmış bu halk, her türlü üretim aracına erişimi kaybettiğinde, kamu hizmetleri üzerinde çok ağır bir yük oluşturmaktadır.

Şimdiye kadar Afrika kıtası, diğer devletler ve finans kurumlarıyla (BM ve IMF) ortaklık ilişkilerinin kurulmasının gerekliliğinden çok kalkınmasını engelleyen çeşitli sorunlarla mücadele etmiştir.

Bütün bu sorunların yanı sıra Afrika; hammadde, değerli madenler alanında, enerji, çevre, altyapı, hatta terörizm, eğitim ve sağlık vs... alanında dış ortaklara işbirliği imkânları sunmaktadır.

1.2. Küresel Sorunların Yönetimi İçin Afrika Birliği'nin Mekanizmaları

Afrika Birliği 25 Mayıs 2001'deki kuruluşundan bu yana iki ana sorunla karşı karşıya kalmıştır; Ekonomik kalkınma (Afrika'nın bütünleşmesi) sorunu ve güvenlik ve barış.

Bu iki sorunla mücadele edebilmek için Afrika Birliği, kurucu sözleşmesinde Afrika'nın ekonomik kalkınmasının ve anlaşmazlığının yönetilmesini ve Afrika'da barışın yeniden tesis edilmesini sağlamak için söz konusu iki önemli mekanizma öngörmüştür.

Ekonomik sorunlarla ilgili olarak devlet ve hükümet liderleri 9 Temmuz 2003'te Durban'da Afrika'nın Kalkınması İçin Yeni Ortaklığı

¹ http://www.rfi.fr/actufr/articles/090/article_53020.asp

(NEPAD), anlaşmazlıkların yönetimi ve Afrika'da barışın tesisi içinde Barış ve Güvenlik Konseyi'ni benimsemişlerdir.

I.2.1. NEPAD

Afrika'nın Kalkınması İçin Yeni Ortaklık (NEPAD), Afrika'nın yeniden doğması için bir vizyon ve stratejik bir çerçeve oluşturmaktadır. Söz konusu kuruluş, Afrika kıtasının mevcut sorunlarıyla ilgilenmek üzere düşünülmüştür. Yoksulluğun artması, Afrika'nın az gelişmişliği ve devam eden dışlanması gibi sorunlar, Afrika'nın yeniden doğmasını garanti altına alacak yeni bir vizyon geliştirmek için Afrikalı yöneticiler aracılığıyla usta ellerin yönettiği yeni radikal müdahalelere ihtiyaç duymaktadır.

Bu programın başarısı için Eş Gözlem Mekanizması oluşturulmuştur.

NEPAD çerçevesinde, politik yönetim ve insan haklarıyla ilgili sorunlar daha spesifik olarak "demokratik, politik, ekonomik yönetim ve teşebbüsler hakkında deklarasyon"un konusu olmuştur.

Afrika Birliği üyelerinin uymaları gereken ve eşler arasında bir kontrol mekanizmasına (Afrika Eşler Arası Değerlendirme Mekanizması) tabi tutulan kurallar ve uygulamalar söz konusudur.

Temmuz 2001'de Durban'daki zirvede kabul edilen bu mekanizma, iyi yönetimi sağlamaya yöneliktir. Durban Deklarasyonu'nda belirtilen görevler gibi bağlılığı desteklemeye yönelik üye devletler aracılığıyla kendi kendilerini gönüllü olarak değerlendirme mekanizmasıdır. Amaç katılımcı ülkelerin politikalarının ve uygulamalarının yukarıda adı geçen deklarasyonda siyasi, ekonomik ve teşebbüs yönetimde kabul edilen değerlere, kurallara ve standartlara uygunluğunu sağlamaktır. Deneyimlerin paylaşılması, en iyi uygulamaların güçlendirilmesi sayesinde alt bölge ve kıtasal düzeyde ekonomik bütünleşmenin hızlanması gibi siyasi istikrara, ekonomik büyümeye ve sürdürülebilir kalkınmaya yol açan ve kapasitelerin artırılması için ihtiyaçları değerlendiren politikaların, standartların ve uygulamaların benimsenmesinin kolaylaştırılması söz konusudur.

Bu mekanizma teknik kifayet, yapılabirlik ve politik etki yokluğu ilkeleri üzerine kurulmuştur.

MAEP, halkın ihtiyaçları karşısında, onların ekonomik ve siyasi performanslarının gözleminin etkili bir sürece gönüllü olarak tabi

tutulmasını devletlere izin veren önceki çabalarına kıyasla NEPAD'ın bir belirginliğini oluşturmaktadır.

Ortakların sorumluluklarına uymak amacıyla, saygı gösterip göstermediklerini değerlendirmek için fon sağlayanlar ve sivil toplum aktörleri tarafından kullanılabilen, üye devletlerin oluşturduğu ve davranış kuralları söz konusudur. Afrikalı hükümetler ile fon sağlayıcıları arasında olduğu gibi Afrikalı hükümetler ile onların vatandaşları arasında sorumluluk mekanizması kurabilir.

Haziran 2007'de Akra'da gerçekleşen hükümet ve devlet liderlerinin son zirvesi sırasında Cezayir, alt yapılar çerçevesinde bu uygulamaya tabi tutulmuştur.

I.2.2. Barış ve Güvenlik Konseyi

Afrika Birliği'nin kuruluşuyla birlikte 2002 yılı, kıta üzerinde çatışmaların yönetimi ve önlenmesinden sorumlu yeni yapıların ortaya çıkışını görecektir.

Bu düşünceler sıralamasında barış ve güvenliği yönetme yapısı oluşturulacaktır.

Barış ve Güvenlik Konseyi 15 üyeden oluşmaktadır. Söz konusu Konsey, Afrika düzeyinde BM Güvenlik Konseyi'nin aynı işlevlerini yerien getirmektedir.

Barış ve Güvenlik Konseyi'nin yetkileri şunlardır:

- Ciddi durumlarda (savaş suçları, soykırım ve insanlığa karşı işlenmiş suçlar) askeri müdahaleler için milletler üstü otoritesi çerçevesinde kararların alınması;
- Devletlerden birisinde hükümetin anayasaya aykırı değişiklikleri durumunda yaptıklarının uygulanması;
- Silahlı gruplar tarafından veya başka bir tür saldırı ile zarar verilen üye bir ülkenin, egemenliğini ve bağımsızlığını korumak için önlemlerin alınması.

Afrikalı yöneticiler, Şubat 2004'de ortak savunma ve güvenlik politikaları çerçevesinde bir Afrika gücünün oluşturulması girişiminde bulunmuşlardır. Bunun yanı sıra bütün Afrika ölçeğinde, barış ve güvenlik için stratejik ve işlevsel çerçeve, Afrika'daki çatışmalara son

vermek için uluslararası topluluğun müdahalesini azaltmaya yönelik genel eğilime eş düşecektir.

Barış ve Güvenlik Konseyi aracılığıyla Afrika Birliği'nin görevini tamamlayabilmesi için şunlar gereklidir:

- Devletlerin gerçek bir politika konusunda istekli olmaları;
- Gerekli fonların erişilebilir olması;
- Savunma ve güvenlik kadrosunun bölgesel organizasyonları uyumu.

I.2.3. Çatışmaların Yönetiminde Alt Bölge Yapıları

Afrika devletleri, alt bölge düzeyinde askeri işbirliği yapıları çerçevesinde organize olmaktadır.

Bu konuyla ilgili olarak ECOMOG çerçevesinde CEDEAO'yu, OPDS çerçevesinde SADC'ı, Hükümetler Arası Kalkınma Otoritesi'ni (IGAD), savunma konusunda yardım ve saldırmazlık antlaşmasını (ANAD) sayabiliriz.

Öyleyse, Barış ve Güvenlik Konseyi ile bölgesel örgütler arasında ilişkileri düzenlemek amacıyla işbirliği mekanizmalarının oluşturulması gerekmektedir. Bunları gerçekleştirmek için daha önceden bir takım önlemler alınmıştır. Bu önlemler;

- Afrika gücünün oluşumu amacıyla kıtanın farklı bölgelerinden gelen birliklerden oluşan bir tugayın kurulması;
- Afrika Gücü'nün Barış ve Güvenlik Konseyi'nin yönetiminde olması ve özel bir barış fonu tarafından finanse edilmesi;
- Bu gücün kıtaları kendi ülkelerinde gözlem kontrol ve barışa destek görevleri için hızlı bir şekilde hareket etmeye hazır durumda bulunması;
- Adı geçen soykırım, insan hakları ihlali ya da ülkenin isteği gibi ciddi durumlarda müdahale edilmesi.

Gözlemlediğimiz gibi Afrika'daki çatışmaların yönetim mekanizmaları ve yapıları var olmasa da en azından hala başlangıç aşamasındadır. Çatışmaların şiddetin "bulaşıcı" hale dönmesini ve insan yaşamı kayıplarına ve bir o kadar da yapısal zarar vermesini önlemek amacıyla yöneticilerin çatışmaları yönetecek yapılar oluşturmaları gerekmektedir.

Çatışmaların yönetiminin bu dinamiğinde açık yüzleşmeler patlak vermeden önce ya da kahraman görüşlerin uzlaştırılması sürecinden sonra onların çözüm mekanizmalarıyla karşı karşıya gelmek önemlidir.

II. TÜRKİYE -AFRİKA İŞBİRLİĞİ'NDEKİ RİSKLER VE FIRSATLAR

Türkiye ile Afrika devletlerinin yakınlaşması çerçevesinde Türkiye'nin bu devletler için kalkınma ve barışın sağlanmasında birçok fırsat sunduğunu burada belirtmek önemlidir.

Afrika; kalkınma, terörizm, hafif silahlar, silahsızlanma, barışın ev güvenliğinin sağlanması, mülteci sorunlarıyla uğraşırken, Türkiye Afrika ülkelerinin sorunlarını çözmede onlara yardımda bulunmak için değerli bir muhatap olarak görünüyor. Bizim düşüncemize göre Türkiye bunlar konusunda tecrübeli olmakla birlikte kalkınma ve barışın sağlanmasına ilişkin sorunların çözümüne gerçek anlamda katkıda bulunmaktadır. Türkiye'nin katkısı 2006 yılında yaklaşık 800 milyon dolara yükselmiştir.

Jeopolitik ve jeostratejik açıdan Türkiye; üç kıtanın, Avrupa, Asya ve Kuzey Afrika'nın birleşme noktasında yer almaktadır. Ayrıca bu konumu nedeniyle demir çelik, yedek parça, endüstriyel araçlar, ev gereçleri, petrol ve tekstil gibi ürünlerin Kuzey Afrika'ya ihracatında uluslararası ticaret için stratejik bir nokta oluşturmaktadır. Bu ürünler Türkiye, Sahra altı Afrika ülkeleri için ticari ilişkilerinin normale dönmesinde bir başlangıç noktası oluşturabilir.

Türkiye bugün Sahara altı Afrika ülkeleriyle ilişkileri çerçevesinde hiçbir sömürge düşüncesi olmayan bir ortak olarak ortaya çıkmaktadır. Çünkü Türkiye'nin hiçbir zaman sömürgeyle alakası olmamıştır.

Türkiye, özellikle altyapılarının iyileştirilmesinde, kamu çalışmalarında, sosyal konutlar inşa ederek konut sektöründe, turizmde, ticaretle vs. Afrika'nın kalkınması için önemli ve yeni bir ortaktır. Bütün bu alanlar Afrika ülkeleri ile Türkiye arasındaki işbirliğini harekete geçirmek için gerekli hususları oluşturmaktadır.

III. TÜRKİYE VE AFRIKA ÜLKELERİ ARSINDAKİ MEVCUT İLİŞKİLERİN DURUMU

Türkiye ile Afrika arasındaki işbirliğine yönelik ilişkiler iki önemli eksen üzerinde gelişmektedir. Söz konusu eksenler, Türkiye Kuzey Afrika ile Türkiye ve Sahra altı Afrika eksenleridir.

III.1. Birinci Eksen: Türkiye ve Kuzey Afrika ya da Mağrib

Siyasi planda, Türk otoriteleri ile Kuzey Afrika otoriteleri arasında karşılıklı ziyaretler gerçekleşmektedir. Ziyaretler uluslararası ilişkilerde bir devletin davranışlarına değer vermek konusunda önemli bir aşama oluşturmakta ve bu durum bir bölgede öncelikli ortağın belirlenmesine olanak sağlamaktadır. Türk otoriteleri tarafından Kuzey Afrika'da gerçekleştirilen ziyaret örneği olarak, Türkiye Başbakanı Recep Tayyip Erdoğan'ın 30 Mart 2007'de gerçekleştirdiği Fas ziyaretini sayabiliriz.

Diplomatik alanda Türkiye bu bölgeyle alakalı olarak Fas, Cezayir, Libya ve Tunus'u tanımak için dört farklı misyona sahiptir.

Ticari alanda ise, Türk Yatırım Konseyi'nin sorumlusu Bayan Suzan Cailliau'ya göre Kuzey Afrika'yla gerçekleşen toplam ticaret hacmi, 2007 yılında yaklaşık 2,8 milyar dolara yükselmiştir. Bu miktarın 1 milyar dolarını Türkiye'nin Afrikalı ekonomik partneri olan Cezayir gerçekleştirmiştir.

Ticari yapı Cezayir'in Türkiye'ye temel olarak hammaddeler sağlaması ve Türkiye'nin Cezayir'de kamu hizmetinde ve doğalgaz tedarikinde yer almasıdır. Türkiye aynı zamanda Mısır, Güney Afrika ve Libya ile karşılıklı olarak önemli bir miktarda elmas, petrol ve bu üç ülkenin ürettiği tekstilin ticaretini yapmaktadır.

Bu çerçevede, Türkiye ile Afrika arasında zirveler, Türkiye, Fas ve Tunus arasında ticari fuarların düzenlendiğini belirtmek gerekmektedir.

III.2. İkinci Eksen: Türkiye ve Sahra Altı Afrika

Türkiye ile Sahra altı Afrika arasındaki ilişkiler aşağıdaki iki nedenden dolayı uzun zamandır Türk diplomasisi tarafından göz ardı edilmektedir;

Türkiye'yi Sahra altı Afrikadan ayıran faktörler mesafe ve dil, çünkü Afrika'nın bu kesimindeki ülkelerin birçoğu resmi dil olarak Fransızca, İngilizce ve Portekizceyi kullanmaktadırlar. Bu yerlerde söz konusu devletlerin ekonomik operatörleri arasında ticaret için iletişim güçlüğü görülmektedir.

Siyasi ve diplomatik planda, Güney Afrika Başkan Yardımcısı Jacob ZUMA'nın ziyareti haricinde resmi ziyaretler nerdeyse bulunmamaktadır. Temmuz 2007'de Demokratik Kongo Cumhuriyeti'nin Dışişleri Bakanı RAMAZANI BAYA ve Dışişleri Bakan Yardımcısı Alain LUBAMBA wa LUBAMBA'nın ziyareti gibi hükümet üyelerinin çok azının ziyaretlerini kaydedebiliyoruz. Bölgede diplomatik görevlerin azalan sayısı ve çoklu akreditasyon, Türkiye'ye Sahra altı Afrika'daki varlığı hakkında kesin vizyon sahibi olmasını engellemektedir.

Ticari planda 2003 yılında Türkiye özellikle Sahra altı Afrika ile ticari ilişkilerini geliştirmeyi amaçlayan bir stratejiye önem vererek Afrika ile ilgilendiğini göstermiştir.

Türkiye ile Sahra altı Afrika ülkeleri arasındaki ticaret, iki taraf arasında ticareti düzenleyebilecek anlaşma yokluğunu gösteren valiz ticareti ya da gayri resmi ticaret olarak ortaya çıkmaktadır. Orta Afrika için bu ticaretin ana eksenini Kinşasa-Nairobi-İstanbul'dur.

İstanbul-Johannesburg arasında bir havayolu hattının açılması Sahra'nın güneyindeki devletler ile Türkiye arasındaki ticareti kolaylaştırmaktadır.

Bu projenin gerçekleştirilmesi, Güney Afrika ile dünyanın geriye kalanı ile ilgili iken, Sahra'nın güneyindeki devletlerle Türkiye'yi birbirlerine yaklaştıracaktır.

Bu bavlul ticareti çerçevesinde, Türk ürünleri özellikle tekstil, ev alteleri, gıda, inşaat ve yedek parça sektörlerinde Demokratik Kongo Cumhuriyeti'nde görülebilir.

Türkiye, Kongo Demokratik Cumhuriyeti'nde MONUC'un merkezinde birkaç polisle yer almaktadır.

Kültürel alanda, Türkiye, ticari fuar organizasyonları, eğitimlerini Türkiye'de devam ettirmeleri için Kongolu öğrencilere ve bazı diplomatlara burs verilmektedir.

Kinşasa'da bir Türk ortaokulunun varlığı, Demokratik Kongo Cumhuriyeti'nde Türk dilinin yayılmasını kolaylaştıracak; bu da Türk ve Kongolu iş adamlarının yakınlaşmasına yardımcı olacaktır.

Sonuç olarak Sahra altı Afrika ülkeleriyle çift taraflı ilişkileri güçlendirmek gerekmektedir.

SONUÇ

Türkiye'nin Afrika'daki yeni diplomatik yaklaşımı aşağıdaki yönelimleri göz önünde bulundurmalıdır:

- Afrika ülkeleriyle dayanışmasını ve işbirliğini güçlendirmek (Kurucu Mustafa Kemal Atatürk'ün "Yurtta barış, dünyada barış" sözlerine göre barış üzerine kurulu Türkiye'nin dış politikasına uygun olarak).
- Kalkınma, barışın sağlanmasına (çok taraflı planda), güvenlik ve yardımla ilgili sorunlara önem vermek.

Türkiye, Türk ve Afrikalı halkların temel çıkarlarını göz önünde bulundurarak, Afrika Birliği'nin üye ülkeleriyle siyasi, ekonomik, ticari ve kültürel alanlarda karşılıklı güven ve eşitlik üzerine kurulu yeni bir tür stratejik ortaklık kuracak ve geliştirecektir.

Türkiye'nin Ticaret Bakanı'na göre Afrika ülkeleriyle olan ekonomik ilişkilerinde kazan-kazan yaklaşımı, Afrika ülkeleri tarafından ihraç edilen ürünlerin küçük ve büyük ölçekli Türk yatırımcıların, kıta üzerine yatırım yapmasını teşvik ederek herhangi bir gümrük sorununa takılmadan girebilecektir. (Afriqueenligne.com)

Türkiye yalnızca Afrika ülkeleriyle iki taraflı ilişkiler yürütmemekte, aynı zamanda Afrika'nın bölgesel örgütlerini desteklemek için yeni açılımlar gerçekleştirmektedir. Bu çerçevede, adı geçen örgütlerle olan ilişkileri güçlendirecektir (NEPAD çalışmalarına katılma görevine sahip olacak özel bir temsilcinin atanması).

56 Afrika ülkesinin, Hükümet ve Devlet Başkanları'nın katılımıyla Ağustos 2008'de gerçekleştirilmesi düşünülen Türkiye-Afrika İşbirliği Zirvesi'nin dışında Türkiye, Afrika Birliği ile kendisi arasında bir uzlaşma muhtırası sunabilecektir. Bu uzlaşma muhtırası, iki taraf arasındaki işbirliğini ve bilgi alışverişini güçlendirmeyi ve özellikle kalkınma alanında NEPAD'a destek araçlarını çalıştırmayı amaçlayacaktır.

SADC, COMESA, CEEAC ve CEDEAO gibi diğer Afrikalı bölgesel örgütlerin çalışmalarına Türkiye'nin katılımı istenebilir. Burada özellikle Sahra'nın güneyinde Türk yetkililere Türkiye'nin Afrika'nın bu bölgesine girmesi için aktif bir diplomasi yürütmelerine olanak sağlamak amacıyla Türk diplomatik misyonlarının arttırılmasını öneriyoruz.

Kalkınma amaçlarının gerçekleştirilmesinde önemli bir rol oynamak için Afrika'nın bütün bölgelerinde Uluslararası Türkiye İşbirliği Ajansı oluşturulmalıdır.

Böylece Türk diplomasisi 2008–2010 dönemi için Birleşmiş Milletler Güvenlik konseyi'nin geçici üyeliğine adaylığı için Afrika Birliği ülkelerinin diplomatik desteklerini alabilecektir.

Güney Afrika Sahra altı Afrika'daki ilk ortak olduğundan Türkiye, müttefik olmayan ülkelerin faaliyetlerinin merkezinde Türkiye'nin gözlemci statüsünden yararlanması konusunda desteğini sağlamak için Pretoria'nın gücünü göz önünde bulunduracaktır.

Hepinize teşekkürler!